

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут охорони здоров'я
Кафедра фізичної терапії, ерготерапії

08-01-137М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання лабораторних робіт з навчальної
дисципліни «Історія фізичної терапії»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою
«Фізична терапія, ерготерапія»,
спеціальності 227 «Терапія та реабілітація»
спеціалізації 227.1 «Фізична терапія»
денної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІОЗ
Протокол № 1 від 29.08.2024

Рівне – 2024

Методичні вказівки до лабораторних робіт з навчальної дисципліни «Історія фізичної терапії» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Фізична терапія, ерготерапія» спеціальності 227 «Терапія та реабілітація, спеціалізації» 227.1 «Фізична терапія» денної форм навчання. [Електронне видання] / Ніколенко І. М., Ніколенко О. І., Ярмошевич О. С. – Рівне : НУВГП, 2024. – 57 с.

Укладачі: Ніколенко І. М. старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії;
Ніколенко О. І. старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії;
Ярмошевич О.С. старший викладач кафедри фізичної терапії, ерготерапії.

Відповідальний за випуск: Нестерчук Н. Є. доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор.

Керівник групи забезпечення
освітньої програми:

Нестерчук Н. Є.

© І. М. Ніколенко,
О. І. Ніколенко,
О.С. Ярмошевич, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Теми лабораторних занять	8
РОЗДІЛ 2. Методичні рекомендації до лабораторних занять	10
Лабораторна робота № 1. Вивчення практик терапії та реабілітації у первісних спільнотах (III млн. – XI тис. років до н.е.)	10
Лабораторна робота 2. Медичні знання Стародавнього світу: практичні методи лікування, терапії та реабілітації	13
Лабораторна робота 3. Медицина, терапія та реабілітація середньовіччя в госпіталях і монастирях	17
Лабораторна робота 4. Особливості медицини, терапії та реабілітації на українських землях у середньовіччі (IX–XV ст.)	20
Лабораторна робота 5. Огляд анатомічних відкриттів і нових підходів до терапії та реабілітації в епоху Відродження (XV–XVII ст.)	23
Лабораторна робота 6. Внесок лікарів-новаторів (Парацельс, Бекон, Везалій, Гарвей, Паре) у розвиток терапії та реабілітації	26
Лабораторна робота 7. Науковий підхід до медицини в Західній Європі XVII–XVIII ст.	30
Лабораторна робота 8. Історичні аспекти формування медицини в Європі Нового часу	33
Лабораторна робота 9. Медицина, терапія та реабілітація XIX століття: прогрес в терапії та реабілітації у Європі	36
Лабораторна робота 10. Розвиток	39

медичних і реабілітаційних методів в Україні XIX століття	
Лабораторна робота 11. Впливу західноєвропейської медицини та народних методів на терапії та реабілітації, ерготерапію як складової історії медицини в Україні XX століття	42
Лабораторна робота 12. Сучасні напрямки терапії та реабілітації в Україні: технології та методики	45
РОЗДІЛ 3. Розподіл балів, які отримують студенти	48
Список використаної літератури	55

ВСТУП

Одним із критеріїв прогресивного розвитку суспільства є гуманне та відповідальне ставлення до осіб, які внаслідок певних фізичних порушень, обумовлених захворюваннями, дефектами чи травмами, позбавлені можливості вести повноцінний спосіб життя. Проблематика збереження та відновлення фізичного здоров'я людини має глибокі історичні корені. Від часу свого виникнення у первісному суспільстві, терапія та реабілітація зберігає актуальність і постійно розвивається. Сучасні підходи та досягнення, в цій галузі, спрямовані на вдосконалення лікування, попередження ускладнень та зниження ризиків виникнення інвалідності.

Історія фізичної терапії, як навчальна дисципліна:

- базується на вивченні загальної історії медицини та її тісного зв'язку з розвитком терапії та реабілітації у суспільстві;

- сприяє глибшому ознайомленню з особливостями формування терапії та реабілітації, як складової медицини в Україні;

- допомагає усвідомити суть, напрями діяльності та перспективи розвитку фізичної терапії, а також обґрунтовує необхідність реформування цієї спеціальності на сучасному етапі.

Завдання вивчення дисципліни «Історія фізичної терапії»:

Студенти повинні знати:

- основні етапи розвитку терапії та реабілітації, як складової історії медицини та історії людства у контексті суспільно-економічних змін;

- хронологію та періодизацію становлення терапії та реабілітації, як складової історії медицини;

- ключові епохи та періоди в історії розвитку цих сфер;

- фактори, які впливають на історію та розвиток терапії та реабілітації;

- досягнення у галузі терапії та реабілітації, як складової історії медицини на різних історичних етапах;

- внесок видатних діячів світової та української медичної науки в розвиток терапії та реабілітації;

- актуальні проблеми охорони здоров'я терапії та реабілітації, ерготерапії в Україні й світі.

Студенти повинні вміти:

- аналізувати історичні аспекти розвитку терапії та реабілітації, як складової історії медицини;

- застосовувати отримані знання для вирішення професійних завдань;

- сприяти духовному оновленню вітчизняної терапії та реабілітації;

- поглиблювати свої знання у цих сферах;

- орієнтуватися в сучасних викликах системи охорони здоров'я та сприяти їх вирішенню.

Мета ОК:

отримання здобувачами поглиблених знань щодо розвитку та становлення терапії та реабілітації, як складової історії медицини та історії людства. Дисципліна спрямована на систематизацію відомостей про видатних учених, лікарів, філософів, народних цілителів і військових, які зробили значний внесок у формування незалежної наукової галузі – терапії та реабілітації, ерготерапії.

Основні завдання вивчення дисципліни «Історія фізичної терапії»:

- оволодіти знаннями щодо основних етапів розвитку медицини, терапії та реабілітації у зв'язку з розвитком і зміною суспільно-економічних формацій, ознайомитися з загальною періодизацією та хронологією, фактори, що впливають на історію та розвиток терапії та реабілітації, основні епохи, періоди в історії реабілітації; проаналізувати вклад видатних діячів світової та української медичної науки в національну і світову медицину, терапію та реабілітацію, проблеми розвитку охорони здоров'я терапії та реабілітації в Україні та світі. Правильно аналізувати розвиток медицини, терапії та реабілітації, застосовувати свої знання при вирішенні професійних проблем; сприяти духовному відродженню української медицини, терапії та реабілітації, поглиблювати свої знання, орієнтуватися в сучасних проблемах охорони здоров'я і сприяти вирішенню їх.

РОЗДІЛ 1
ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ

№/П	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вивчення практик терапії та реабілітації у первісних спільнотах (III млн. – XI тис. років до н.е.). (2 год)	2
2	Тема 2. Медичні знання Стародавнього світу: практичні методи лікування, терапії та реабілітації. (2 год)	2
3	Тема 3. Медицина, терапія та реабілітація середньовіччя в госпіталях і монастирях. (2 год)	2
4	Тема 6. Особливості медицини, терапії та реабілітації на українських землях у середньовіччі (IX–XV ст.). (2 год)	2
4	Тема 4. Огляд анатомічних відкриттів і нових підходів до терапії та реабілітації в епоху Відродження (XV–XVII). (2 год)	2
5	Тема 5. Внесок лікарів-новаторів (Парацельс, Бекон, Везалій, Гарвей, Паре) у розвиток терапії та реабілітації. (2 год)	2
7	Науковий підхід до медицини в Західній Європі XVII–XVIII ст. (2 год)	2
8	Тема 8. Історичні аспекти формування медицини в Європі Нового часу (2 год)	2
9	Тема 9. Медицина, терапія та реабілітація XIX століття: прогрес в терапії та реабілітації у Європі. (2 год)	2
10	Тема 10. Розвиток медичних і реабілітаційних методів в Україні XIX століття. (2 год)	2
11	Тема 11. Впливу західноєвропейської медицини та народних методів на терапії та реабілітації, ерготерапію як складової історії	2

	медицини в Україні ХХ століття. (2 год)	
12	Тема 12. Сучасні напрямки терапії та реабілітації в Україні: технології та методики. (2 год)	2
Разом		24

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ

Лабораторна робота № 1.

Вивчення практик терапії та реабілітації у первісних спільнотах (III млн. – XI тис. років до н.е.)

Мета: дослідити практики терапії та реабілітації, які використовувалися у первісних спільнотах (III млн. – XI тис. років до н.е.). Сформувати уявлення про зародження реабілітаційних методів, їх зв'язок з магічними та ритуальними віруваннями, а також роль природних факторів у лікуванні та відновленні фізичного стану.

Завдання:

1. Проаналізувати значення магії, ритуалів і шаманських технік у лікуванні захворювань та відновленні після травм.

2. Ознайомитися з природними засобами терапії (рослинні препарати, грязі, води), які використовувалися у первісних спільнотах.

3. Проаналізувати роль колективної підтримки у процесах відновлення здоров'я в первісних громадах.

4. Сформулювати висновки щодо впливу соціально-культурних факторів на розвиток терапії та реабілітації в доісторичний період.

Короткий огляд теми

У первісних спільнотах лікувальні практики розвивалися як реакція на травми, хвороби. Люди того часу, базуючись на спостереженнях і досвіді, застосовували природні матеріали й методи для полегшення стану хворих. Хоча основи цих практик не мали наукового обґрунтування, їхній зв'язок із природою

та потребою виживання зробив ці знання основою для подальшого розвитку медицини.

Одним із найдавніших способів лікування були траволікування та використання природних ресурсів, таких як вода, грязь і глина, для полегшення болю чи лікування запалень. Наприклад, застосування рослин для виготовлення примочок чи компресів є однією з ранніх форм емпіричної терапії, яка згодом перетворилася на основу фітотерапії.

Важливу роль у практиках первісних спільнот відігравали ритуали. Хвороби і травми часто сприймалися як прояв злих духів або порушення гармонії між людиною та природою. Для відновлення здоров'я застосовували магічні обряди, які поєднували фізичні дії (масаж, компреси) із заклинаннями чи танцями.

Шамани, як перші «лікарі», виступали носіями знань про властивості природних ресурсів. Вони вміли не лише визначити траву для лікування, але й за допомогою психологічного впливу (ритуалів) надавати пацієнтам впевненості в одужанні, що могло стимулювати самоцілення.

Археологічні дослідження свідчать, що у первісному суспільстві практикувалися прості хірургічні втручання. Наприклад, трепанація черепа – видалення фрагментів кістки – застосовувалася для зменшення тиску в черепі або, можливо, як духовний ритуал. Також знайдено докази фіксації переломів за допомогою природних матеріалів, таких як деревина чи шкіра.

Після травм або хвороби у первісних громадах застосовували колективний підхід до догляду. Знахідки скелетів із загосними переломами свідчать про те, що пораненим забезпечували догляд і підтримку навіть у важких умовах. Це вказує на зародження концепції терапії та реабілітації, яка базувалася на взаємодії громади.

Хоча багато аспектів первісної медицини залишаються невідомими, дослідження цих практик демонструють, як основи емпіричних знань і природних спостережень стали базою для розвитку сучасної медицини. Вивчення медичних і реабілітаційних підходів того часу підкреслює важливість інтеграції природних ресурсів та соціальної підтримки в процес лікування.

Підходи первісного суспільства до лікування й реабілітації забезпечили фундамент для сучасної медицини. Поєднання спостережень, емпіричних знань і соціальної турботи дозволило первісним людям розвивати практики, які допомагали виживати в складних умовах і стали основою медичних знань майбутніх епох.

Питання для модульного контролю:

1. Які природні ресурси використовували первісні спільноти для лікування травм і хвороб?
2. Яку роль відігравали ритуали у лікувальних практиках первісних спільнот?
3. Хто виконував функції перших «лікарів» у первісних спільнотах, і як вони впливали на пацієнтів?
4. Які хірургічні втручання практикувалися у первісних суспільствах?
5. Що свідчить про зародження концепції терапії та реабілітації у первісному суспільстві?

Лабораторна робота № 2.
Медичні знання Стародавнього світу:
практичні методи лікування, терапії та реабілітації.

Мета: ознайомитися з медичними знаннями та практичними методами лікування, терапії й реабілітації, що використовувалися у Стародавньому світі. Розвинути розуміння зв'язку між культурними традиціями, релігійними віруваннями та розвитком медичних і реабілітаційних практик у стародавніх цивілізаціях.

Завдання:

1. Дослідити історичні джерела, які свідчать про рівень медичних знань у стародавніх цивілізаціях (Єгипет, Месопотамія, Індія, Китай, Греція, Рим)
2. Проаналізувати роль релігії, міфології та магії у процесах лікування та відновлення здоров'я в різних культурах Стародавнього світу.
3. Ознайомитися з організацією медичної допомоги (храми, лікарі, навчання медичних практик) у стародавніх суспільствах.
4. Сформулювати висновки щодо впливу медичних знань Стародавнього світу на розвиток сучасної терапії та реабілітації.

Короткий огляд теми

Медичні знання Стародавнього світу заклали фундамент для сучасної медицини. Практичні методи лікування, терапії та реабілітації стародавніх цивілізацій базувалися на глибокому спостереженні за природою і релігійно-міфологічних переконаннях. Ці підходи були водночас унікальними для кожної культури та універсальними, адже спрямовувалися на боротьбу з хворобами та відновлення функцій організму.

Єгипет

Стародавній Єгипет славився високим рівнем медичних знань, які включали як терапевтичні, так і реабілітаційні методи. Єгипетські лікарі використовували природні засоби: рослини, мінерали, тваринні продукти. Важливу роль відігравали Папіруси Еберса та Сміта, які містять рецепти для лікування хвороб і переломів. Храми бога Тота були центрами медичної науки, де навчали лікарів і проводили терапевтичні процедури, включаючи реабілітацію після травм.

Месопотамія

У Месопотамії медицина була нерозривно пов'язана з релігійними ритуалами. Лікування часто проводили жерці, які застосовували як фармакологічні, так і магичні засоби. Знахідки глиняних табличок із клинописом підтверджують використання близько 250 видів лікарських рослин. Також згадуються методи масажу та лікувальних компресів для зменшення болю й відновлення функцій кінцівок.

Індія

Аюрведа, медична система стародавньої Індії, була побудована на принципах балансу між тілами, розумом і духом. Реабілітація включала методи йоги, масажу та траволікування. Тексти *Сушрута Самхіта* описують хірургічні втручання, включаючи корекцію переломів і операції. Аюрведичні принципи підтримують реабілітацію через відновлення гармонії між фізичним і духовним станами.

Китай

Медицина стародавнього Китаю базувалася на концепціях енергії Ци, балансу Інь і Ян. Основними методами лікування були голкорексфлексотерапія, фітотерапія, масаж та вправи, спрямовані на підтримку

гармонії в тілі. Лікувальні техніки також включали реабілітацію через рухові практики, такі як Цигун.

Греція та Рим

Стародавні греки зробили вагомий внесок у розвиток медицини, особливо завдяки працям Гіппократа. Гіппократ описував хвороби як природні явища, а не покарання богів, і розробив методику лікування на основі спостережень і дієти. У Римі військові госпіталі забезпечували реабілітацію солдатів після травм. Пліній Старший і Гален систематизували медичні знання, які стали основою для подальшого розвитку медицини в Європі.

Роль релігії, міфології та магії

У більшості стародавніх цивілізацій медицина мала тісний зв'язок із релігією та міфологією. Хвороби часто вважалися наслідком дисгармонії між людиною та природою або дією злих духів. Лікування включало як фізичні методи, так і ритуали. Наприклад:

- у Єгипті жерці здійснювали магичні обряди для очищення тіла й духу;
- у Месопотамії проводили заклинання для вигнання хвороби;
- в Індії та Китаї гармонія між тілом і духом забезпечувалася за допомогою духовних практик.

Ритуальна складова лікування також включала музичні й танцювальні обряди, що можна порівняти із сучасними підходами психотерапії та арттерапії.

Організація медичної допомоги

Медична допомога у Стародавньому світі була організована переважно навколо храмів та навчальних центрів:

- у Єгипті храми служили не лише місцями поклоніння, а й лікувальними закладами;

- у Греції та Римі лікарні при військових таборах були першими спеціалізованими установами для реабілітації;

- у Китаї й Індії знання передавалися через навчання учнів у школах при монастирях або в сімейних традиціях.

Ці інституції формували початкову систему охорони здоров'я, яка з часом трансформувалася у сучасні медичні заклади.

Медичні знання Стародавнього світу зробили вагомий внесок у розвиток терапії та реабілітації. Використання природних ресурсів, емпіричні спостереження та інтеграція релігійно-духовних практик створили міцну основу для подальшого розвитку галузі.

Питання для модульного контролю:

1. Які природні засоби використовувалися в Стародавньому Єгипті для лікування та реабілітації?

2. Які медичні практики були основою Аюрведи в Стародавній Індії?

3. Який принцип був основою медицини Стародавнього Китаю?

4. Що спільного мали ритуали в лікувальних практиках Єгипту, Месопотамії, Індії та Китаю?

5. Яку роль відігравали храми в організації медичної допомоги у Стародавньому світі?

Лабораторна робота № 3.

Медицина, терапія та реабілітація середньовіччя в госпіталях і монастирях.

Мета: дослідити розвиток медицини Середньовіччя, зокрема методи терапії та реабілітації, що застосовувалися в госпіталях і монастирях. Ознайомитися з впливом релігійних та соціальних чинників на організацію медичної допомоги, а також оцінити їхній внесок у формування основ медичної науки.

Завдання:

1. Вивчити роль монастирів і госпіталів у наданні медичної допомоги та проведенні реабілітаційних заходів у Середньовіччі.
2. Ознайомитися з організацією медичних закладів середньовічного періоду та їхньою структурою.
3. Сформулювати висновки щодо внеску середньовічної медицини в розвиток сучасної терапії та реабілітації.

Короткий огляд теми

Медицина середньовіччя формувалася під значним впливом релігійних, соціальних та економічних чинників. В цей період монастирі й госпіталі стали центрами медичної допомоги та реабілітації, що забезпечували як фізичний догляд за хворими, так і духовну підтримку.

Монастирі відігравали провідну роль у середньовічній медицині. Ченці зберігали й розвивали медичні знання, створювали травники та перекладали медичні тексти античних авторів. Відомі монастирські шпиталі забезпечували догляд за хворими, використовуючи рослинні ліки, компреси та дієтичні рекомендації.

Госпіталі, які часто розташовувалися поруч із церквами чи монастирями, слугували не лише лікувальними закладами, але й притулками для бідних,

старих і немічних. У таких установах доглядали за хворими, забезпечуючи їм мінімальні гігієнічні умови та харчування.

Особливої уваги заслуговує діяльність госпіталів лицарських орденів, зокрема госпітальєрів та тамплієрів. Їхні медичні заклади були добре організовані й використовували передові для того часу методи догляду.

Медичні заклади Середньовіччя мали чітку структуру. Більшість монастирських шпиталів склалися з таких частин:

1. Лазарети для інфекційних хворих.
2. Аптеки для приготування ліків, зокрема відварів, мазей та настоянок.
3. Лікувальні кімнати, де проводився догляд за пацієнтами.
4. Сад лікарських трав, що слугував джерелом сировини для ліків.

Медичні практики того часу включали:

- Дієтотерапію, яка ґрунтувалася на підтримці балансу «гуморів» (рідин організму).
- Кровопускання для відновлення гармонії в тілі.
- Гігієнічні процедури, включаючи миття та перев'язки.

Важливим аспектом була роль ченців та черниць, які виступали як перші медичні сестри, забезпечуючи догляд за хворими.

Середньовічна медицина заклала основи для багатьох сучасних методів лікування та організації медичної допомоги:

1. Інтеграція догляду та лікування: Поєднання фізичного догляду та психологічної підтримки є прототипом сучасної паліативної медицини.

2. Розвиток лікарських засобів: Використання лікарських трав стало основою для сучасної фармакології.

3. Організація медичних установ: Структура середньовічних госпіталів знайшла своє відображення в сучасних лікарнях.

Духовна складова середньовічної медицини, зосереджена на співчутті та підтримці, й досі залишається важливим аспектом медичної етики.

Медицина Середньовіччя, попри обмеженість знань і домінування релігійного світогляду, зробила важливий внесок у розвиток медичної практики. Організація госпіталів і монастирських шпиталів заклала основи сучасної медичної інфраструктури, а досвід догляду за хворими сприяв формуванню нових підходів до терапії та реабілітації.

Питання для модульного контролю:

1. Яку роль відігравали монастирі в розвитку медицини середньовіччя?

2. Які частини складали структуру монастирських шпиталів у середньовіччі?

3. Які методи лікування застосовували в середньовічній медицині?

4. Які лицарські ордени мали власні госпіталі, і чим вони відзначалися?

5. Який вплив середньовічної медицини на сучасну медичну практику?

Лабораторна робота № 4.

Особливості медицини, терапії та реабілітації на українських землях у середньовіччі (IX–XV ст.).

Мета: ознайомитися з традиційними методами лікування, терапії та реабілітації, організацією медичної допомоги та роллю релігійних і соціокультурних факторів у становленні медичної та реабілітаційної практики цього періоду.

Завдання:

1. Дослідити історичні джерела, що висвітлюють розвиток медицини на українських землях у середньовіччі.
2. Вивчити вплив народної медицини та діяльності знахарів на розвиток медичних, реабілітаційних знань у цей період.
3. Сформулювати висновки про внесок середньовічної медицини українських земель у розвиток терапії та реабілітації.

Короткий огляд теми

Медицина середньовіччя на українських землях формувалася під впливом етнічних традицій, релігійних поглядів і культурних обмінів із сусідніми народами. У цей період з'явилися перші інституційні форми медичної допомоги, зокрема монастирські шпиталі, розвиток народної медицини та впровадження західноєвропейських і візантійських підходів до терапії та реабілітації.

У середньовічній Україні народна медицина була основним джерелом медичної допомоги. Її основні особливості:

- Траволікування. Використовувалися лікарські рослини, настої, мазі та компреси. Знахарі знали цілющі властивості рослин, таких як звіробій, ромашка, подорожник.
- Замовляння та ритуали. Лікування часто супроводжувалося релігійно-магічними обрядами, що

мало терапевтичний ефект завдяки психологічному впливу.

- Природні методи реабілітації. Використовували лазні, масаж, водні процедури для відновлення після травм чи важких хвороб.

Народна медицина була тісно пов'язана з традиційними уявленнями про гармонію людини з природою.

Монастирі стали осередками медичної допомоги. Ченці не лише лікували, але й перекладали та зберігали медичні тексти. Монастирські шпиталі забезпечували догляд за хворими, старими та немічними.

Основні особливості:

- Лікування за візантійськими традиціями. Візантійські трактати були важливим джерелом медичних знань. Вони містили рецепти ліків, методики хірургічного втручання та реабілітації.

- Соціальна функція. Госпіталі при монастирях виконували роль як лікувальних закладів, так і притулків для нужденних.

- Духовна підтримка. Лікування доповнювалося молитвами та релігійними ритуалами, які сприяли емоційному та психічному відновленню.

Завдяки політичним і торговим зв'язкам з Європою та Візантією українська медицина увібрала досягнення інших народів:

- Європейські університети. Українці, які навчалися за кордоном, привозили новітні знання, зокрема про анатомію, фармакологію та хірургію.

- Медичні трактати. Переклади латинських і грецьких медичних текстів були важливим джерелом новаторських ідей.

- Фізична реабілітація. Військові традиції впливали на розвиток методів відновлення після бойових

поранень, що включало використання протезів і лікувальних вправ.

На українських землях у середньовіччі з'явилися перші організовані форми медичної практики:

- Шпиталі. У Києво-Печерській лаврі діяв один із перших шпиталів, де надавали допомогу хворим і пораненим.

- Міські лікарі. У великих містах (Львів, Київ) працювали лікарі, які здобували освіту за кордоном і впроваджували європейські методики лікування.

- Судова медицина. У XVI–XVII ст. почала формуватися судово-медична експертиза, зокрема для оцінки травм у кримінальних справах.

Медицина середньовічної України поєднала народні традиції, релігійні підходи та досягнення європейської та візантійської науки. Впровадження організованих форм медичної допомоги та реабілітації сприяло подальшому розвитку медицини в Україні, заклавши основи для сучасної системи охорони здоров'я.

Питання для модульного контролю:

1. Які методи народної медицини використовувалися в середньовічній Україні?

2. Яку роль виконували монастирські шпиталі в середньовічній Україні?

3. Як політичні та торговельні зв'язки вплинули на розвиток медицини в Україні?

4. Які організовані форми медичної практики з'явилися в середньовічній Україні?

5. Які традиції впливали на формування середньовічної медицини України?

Лабораторна робота № 5.

Огляд анатомічних відкриттів і нових підходів до терапії та реабілітації в епоху Відродження (XV–XVII). Мета: ознайомитися з ключовими анатомічними відкриттями та новими підходами до терапії та реабілітації, що виникли в епоху Відродження. Дослідити вплив наукових досягнень і гуманістичних ідей цього періоду на розвиток медичних знань і практик.

Завдання:

1. Вивчити основні анатомічні відкриття епохи Відродження та їхній вплив на розвиток медицини, зокрема терапії та реабілітації.

2. Проаналізувати анатомічні досягнення Везалія та Леонардо да Вінчі. Оцінити, як ці відкриття вплинули на терапію та реабілітацію.

3. Сформулювати висновки про значення епохи Відродження для становлення сучасної медицини, терапії та реабілітаційної практики.

Короткий огляд теми

Епоха Відродження (XIV–XVI ст.) стала часом значного прориву в науці, зокрема в терапії та реабілітації як складової медицині. Гуманістичні ідеї цього періоду підштовхнули вчених до переосмислення стародавніх знань і розвитку нових підходів у терапії та реабілітації. Одним із ключових напрямів стала анатомія, яка завдяки науковим відкриттям набула нового значення як основа для медицини.

До Відродження анатомічні знання базувалися на працях Гіппократа та Галена, які, попри свій значний внесок, містили помилки через обмежені можливості досліджень. У XVI столітті завдяки відновленню інтересу до експериментального підходу та секцій тіла наука анатомія отримала новий імпульс розвитку.

Одним із найвизначніших учених цього періоду був Андреас Везалій, автор праці *De humani corporis fabrica* ("Про будову людського тіла", 1543). Везалій провів численні розтини людських тіл, що дозволило йому викрити численні помилки Галена. Його дослідження:

- Запровадили систематичний підхід до вивчення будови людського тіла.

- Встановили важливість прямого спостереження й експерименту у медицині.

- Стали основою для сучасної анатомії.

У XVII столітті англійський вчений Вільям Гарвей описав механізм кровообігу у своїй праці *Exercitatio anatomica de motu cordis et sanguinis in animalibus* ("Анатомічні дослідження про рух серця і крові у тварин", 1628). Його відкриття стало поворотним моментом у фізіології, змінивши розуміння функцій серця та кровоносної системи.

Гуманістичний підхід Відродження передбачав увагу до індивідуальних особливостей пацієнта. Методи лікування більше не спиралися виключно на релігійні уявлення; натомість поширилося використання спостереження та експериментів.

- Хірургія розвивалася завдяки вдосконаленню знань анатомії та появи нових інструментів.

- Лікарські засоби створювалися з урахуванням фармакологічних властивостей рослин і мінералів.

Особливе місце займали методи реабілітації для військових та пацієнтів із травмами:

- Амбруаз Паре, видатний французький хірург, впровадив протезування кінцівок і розробив техніку догляду за пораненими.

- Мануальна терапія та вправи для відновлення рухливості стали основою для фізіотерапії.

Медичні школи Відродження запровадили анатомічні демонстрації як обов'язковий елемент навчання. Практичні навички майбутніх лікарів стали важливою частиною освітнього процесу, що підвищило якість медичної допомоги.

Наукові досягнення епохи Відродження мали значний вплив на розвиток медицини. Анатомічні дослідження Везалія та Гарвея заклали основу для сучасної науки, а нові підходи до терапії та реабілітації змінили методи лікування й догляду за пацієнтами. Відродження стало періодом, коли медицина почала трансформуватися в науку, засновану на дослідженні й раціональному підході.

Питання для модульного контролю:

1. Які головні досягнення Андреаса Везалія у сфері анатомії?

2. Яке відкриття зробив Вільям Гарвей, і яке значення воно мало для медицини?

3. Які методи реабілітації розвивалися в епоху Відродження для військових та травмованих пацієнтів?

4. Як змінилася роль спостереження та експерименту в медицині епохи Відродження?

5. Які інновації у медичній освіті були впроваджені в епоху Відродження?

Лабораторна робота № 6. **Внесок лікарів-новаторів (Парацельс, Бекон, Везалій, Гарвей, Паре) у розвиток терапії та реабілітації.**

Мета: дослідити внесок видатних лікарів-новаторів епохи Відродження (Парацельса, Френсіса Бекона, Андреаса Везалія, Вільяма Гарвея, Амбруаза Паре) у розвиток терапії та реабілітації. Ознайомитися з їхніми досягненнями, новаторськими ідеями та методиками,

Завдання:

1. Проаналізувати вплив праць Андреаса Везалія на розвиток анатомії та її значення для удосконалення медичних практик.
2. Ознайомитися з внеском Вільяма Гарвея у відкриття кровообігу та його значенням для розвитку фізіології та реабілітації.
3. Розглянути технічні нововведення Амбруаза Паре в хірургії та реабілітації травм.
4. Сформулювати висновки про вплив ідей та практик лікарів-новаторів на становлення сучасної терапії та реабілітації.

Короткий огляд теми

Епоха Відродження стала періодом глибоких змін у медичній науці, коли новаторські ідеї лікарів і науковців призвели до переосмислення основ лікування та реабілітації. У центрі цих змін стояли видатні постаті, які своєю працею заклали основи для сучасної медицини.

1. Парацельс (1493–1541): реформатор хімічної медицини

Парацельс, відомий як засновник ятрогенної хімії, зробив революцію в лікуванні, відкинувши догми античної медицини. Його досягнення включають:

- Впровадження ідеї, що лікування має базуватися на властивостях хімічних речовин.

- Використання мінералів, таких як свинець, ртуть і сірка, як основи для фармакологічних засобів.

- Переосмислення ролі індивідуального підходу в терапії, наголошуючи на необхідності врахування особливостей кожного пацієнта.

Ці ідеї вплинули на формування сучасної фармакології та персоналізованої медицини.

2. *Френсіс Бекон (1561–1626): основоположник наукового методу*

Френсіс Бекон не був практикуючим лікарем, проте його ідеї стали основою для розвитку експериментальної науки. Бекон:

- Запропонував емпіричний підхід у дослідженні, відкидаючи догматизм і закликаючи до спостереження та експериментів.

- Сприяв поширенню ідей систематизації медичних знань і створення нових підходів до лікування на основі наукового аналізу.

Ці принципи стали базовими для розвитку клінічних досліджень і впровадження доказової медицини.

3. *Андреас Везалій (1514–1564): революція в анатомії*

Везалій, автор фундаментальної праці *De humani corporis fabrica*, став основоположником сучасної анатомії. Його внесок:

- Проведення систематичних розтинів людських тіл, що дозволило виявити численні помилки Галена.

- Введення в медицину практичного навчання через анатомічні демонстрації.

- Підгрунтя для розвитку хірургії та методів фізичної реабілітації, заснованих на точному знанні анатомії.

Праця Везалія зробила величезний вплив на медичну освіту, забезпечивши лікарів точними знаннями про будову тіла.

4. *Вільям Гарвей (1578–1657): відкриття кровообігу*

Вільям Гарвей відкрив механізм кровообігу, описавши його в праці *De motu cordis* (1628). Його відкриття:

- Заперечило багатовікові уявлення про кров, базовані на працях Галена.
- Сформувало базу для розвитку фізіології та методів відновлення кровообігу після травм.
- Відкрило нові можливості для хірургії та терапії серцево-судинних захворювань.

5. *Амбуаз Паре (1510–1590): батько сучасної хірургії*

Паре був видатним французьким хірургом, який розробив нові підходи до лікування ран і протезування. Його досягнення:

- Запровадження лігатури судин замість припікання, що значно зменшило смертність після хірургічних втручань.
- Використання протезів для відновлення функцій кінцівок.
- Розробка технік догляду за пораненими, які стали основою для сучасної реабілітації.

Досягнення лікарів-новаторів епохи Відродження докорінно змінили медицину. Їхні ідеї стали фундаментом для сучасних підходів у терапії, хірургії, фізіології та реабілітації. Праці Парацельса, Бекона, Везалія, Гарвея та Паре підтвердили важливість емпіричного підходу, індивідуалізації лікування та анатомічної точності, які й сьогодні залишаються основоположними принципами медицини.

Питання для модульного контролю:

1. Які досягнення Парацельса вплинули на розвиток сучасної медицини?
2. Чому ідеї Френсіса Бекона є важливими для медицини?
3. Як внесок Андреаса Везалія вплинув на розвиток анатомії та хірургії?
4. Яке значення мало відкриття кровообігу Вільямом Гарвеєм?
5. Які нововведення в хірургії запровадив Амбруаз Паре?

Лабораторна робота № 7.

Науковий підхід до медицини в Західній Європі XVII-XVIII ст.

Мета: ознайомитися з літературними джерелами, які висвітлюють нові методи терапії у Західній Європі XVII–XVIII ст., які виникли в цей період, і їхній вплив на становлення сучасної медицини, терапії та реабілітації.

Завдання:

1. Ознайомитися з внеском видатних учених цього періоду (Рене Декарта, Роберта Бойля, Германа Бургава, інших) у розвиток терапії та реабілітації.
2. Проаналізувати зміни у методах лікування інфекційних хвороб та еволюцію підходів до догляду за пацієнтами.
3. Сформулювати висновки щодо впливу наукових відкриттів XVII–XVIII ст. на сучасні терапевтичні методи.

Короткий огляд теми

У XVII–XVIII століттях Західна Європа стала центром формування наукової медицини, що базувалася на емпіричних дослідженнях, експериментах та раціональному підході. Цей період ознаменувався значним прогресом у терапевтичних практиках, хірургії, фармакології та розвитку медичної освіти.

Формування наукового підходу

Однією з ключових характеристик цього періоду стало використання експериментального методу для обґрунтування медичних знань:

- Френсіс Бекон сформулював основи емпіризму, закликавши до відмови від догматичних уявлень і акцентуючи увагу на дослідженнях.
- Впровадження систематичного підходу до вивчення природи дозволило лікарям проводити

спостереження за пацієнтами, порівнювати результати лікування та вдосконалювати терапевтичні методи.

Також велике значення мало поширення ідей доказової медицини, які підкреслювали необхідність спиратися на факти та експерименти.

Нові методи терапії

Відкриття у сфері анатомії та фізіології створили основу для більш точного розуміння функцій людського тіла:

- Вільям Гарвей у 1628 році описав механізм кровообігу, довівши, що серце діє як насос, який забезпечує циркуляцію крові по замкнутій системі судин.

- Використання мікроскопа, запроваджене Антоні ван Левенгуком, дозволило вивчати мікроорганізми, що сприяло розвитку мікробіології та імунології.

У цей період фармакологія набула статусу самостійної галузі:

- Розширення знань про лікарські властивості рослин стало основою для створення стандартів використання лікарських засобів.

- Вивчення хімічних сполук сприяло розвитку синтетичних препаратів, зокрема на основі ртуті, що застосовувалася для лікування сифілісу. Удосконалення хірургії

- Застосування початкових форм анестезії (опій, алкоголь) дозволило зменшити біль під час операцій.

- Розробка нових інструментів і технік зробила можливим проведення більш складних хірургічних втручань, зокрема ампутацій та операцій на органах грудної клітини.

Заснування медичних шкіл та університетів у Європі стало ключовим етапом розвитку медицини.

- Медична освіта базувалася на використанні анатомічних демонстрацій і клінічних спостережень.

- Лікарі-новатори, зокрема Андреас Везалій, сприяли популяризації підходу, який ґрунтувався на секціях тіл і спостереженнях за фізіологічними процесами.

Медицина цього періоду сприяла зниженню рівня смертності завдяки запровадженню нових методів лікування інфекційних хвороб, вдосконаленню гігієни та розробці вакцин (Дженнер, 1796).

Медицина Західної Європи XVII–XVIII століть продемонструвала стрімкий прогрес завдяки науковому підходу. Поєднання анатомічних відкриттів, розвитку фармакології та удосконалення хірургічних методів створило підґрунтя для сучасної медицини. Цей період став перехідним етапом від емпіричних знань до доказової науки, впровадження якої й досі визначає стандарти медичної практики.

Питання для модульного контролю:

1. Яку роль відіграв Френсіс Бекон у формуванні наукового підходу до медицини?

2. Яке відкриття Вільяма Гарвея стало ключовим для розуміння фізіології?

3. Який внесок Антоні ван Левенгук зробив у розвиток медицини?

4. Які удосконалення відбулися в хірургії у XVII–XVIII століттях?

5. Як заснування медичних шкіл вплинуло на розвиток медицини?

Лабораторна робота № 8.

Історичні аспекти формування медицини в Європі Нового часу

Мета: вивчити вплив наукових відкриттів, соціальних змін і нових підходів до лікування та відновлення здоров'я на розвиток медицини й реабілітації.

Завдання:

1. Проаналізувати ключові наукові відкриття XVIII-XIX ст., які вплинули на розвиток медичних і реабілітаційних практик.
2. Ознайомитися з розвитком реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення функцій організму після травм і захворювань.
3. Розглянути роль освіти та підготовки лікарів у запровадженні нових медичних і реабілітаційних підходів.

Короткий огляд теми

Медицина Нового часу (XVIII-XIX ст.) зазнала значного розвитку завдяки науковим відкриттям, соціальним трансформаціям та вдосконаленню методів лікування і реабілітації. Цей період став основою для сучасної системи охорони здоров'я, зокрема завдяки прогресу в анатомії, фізіології, хірургії та формуванню інституцій медичної освіти.

- Вільям Гарвей у XVII ст. заклав основи вивчення кровообігу, а у XVIII–XIX ст. цей напрямок отримав подальший розвиток завдяки дослідженням кровоносної системи.

- У XIX ст. Рудольф Вірхов сформулював клітинну теорію, яка стала основою для розуміння патологічних процесів і розвитку гістології.

У XIX ст. наука про мікроорганізми зробила прорив завдяки роботам Луї Пастера та Роберта Коха. Їхні дослідження підтвердили роль мікроорганізмів у розвитку інфекційних хвороб, що стало передумовою для створення

вакцин і впровадження антисептичних методів у медицину.

Розвиток анестезії (використання ефіру та хлороформу в XIX ст.) та антисептики (роботи Джозефа Лістера) зробили хірургічні втручання безпечнішими та більш ефективними.

Організація шпиталів і реабілітаційних центрів

Під час Наполеонівських війн та після них у XIX ст. розвивалися військові шпиталі, де почали впроваджувати методи фізичної реабілітації. Наприклад, застосовували вправи, масаж і водолікування для відновлення після травм.

Водолікування стало популярним у XIX ст. завдяки курортам, як-от Баден-Баден, де застосовували природні ресурси (мінеральні води, грязі) для лікування ревматичних, неврологічних і травматичних захворювань.

Розробка протезів для військових і пацієнтів із серйозними травмами кінцівок сприяла розвитку ортопедичної медицини.

- У XVIII ст. почали з'являтися спеціалізовані медичні школи й університети, які орієнтувалися на систематичне навчання лікарів.

- Підготовка лікарів включала практичні заняття в госпіталях, розтини тіл і вивчення фармакології.

Заснування медичних товариств і видання наукових журналів (наприклад, *The Lancet*) сприяли обміну знаннями та впровадженню новітніх методик у клінічну практику.

Наукові відкриття та соціальні зміни XVIII-XIX століть створили основу для становлення сучасної медицини. Впровадження доказових методів лікування, розвиток антисептики, анестезії, хірургії та реабілітаційних заходів значно підвищили рівень медичної допомоги. Освіта лікарів стала ключовим фактором у

забезпеченні якісного медичного обслуговування, що сприяло формуванню нових стандартів у медицині.

Питання для модульного контролю:

1. Який внесок Вільяма Гарвея у розвиток медицини вплинув на вивчення кровоносної системи?
2. Що стало основою для розуміння патологічних процесів завдяки Рудольфу Вірхову?
3. Як роботи Луї Пастера та Роберта Коха вплинули на розвиток медицини?
4. Які методи реабілітації використовували у військових шпиталях XIX століття?
5. Які фактори сприяли вдосконаленню підготовки лікарів у XVIII-XIX століттях?

Лабораторна робота № 9.

Медицина, терапія та реабілітація ХІХ століття: прогрес в терапії та реабілітації у Європі.

Мета: дослідити вплив наукових відкриттів, індустріалізації та розвитку технологій на вдосконалення терапевтичних і реабілітаційних практик.

Завдання:

1. Розглянути вплив соціальних змін, зокрема індустріалізації та урбанізації, на організацію медичної допомоги та розвиток реабілітаційних центрів.
2. Проаналізувати зміни у структурі медичних закладів, зокрема становлення спеціалізованих клінік, лікарень і санаторіїв, орієнтованих на терапію та реабілітацію.
3. Сформулювати висновки щодо впливу медичних досягнень ХІХ століття на подальший розвиток терапії та реабілітації у світі.

Короткий огляд теми

ХІХ століття стало періодом значного прогресу в медицині, терапії та реабілітації, що обумовлено впливом індустріалізації, урбанізації та розвитку технологій. Досягнення в галузі науки, впровадження нових методик лікування та організація спеціалізованих медичних установ сприяли вдосконаленню системи охорони здоров'я в Європі та заклали основи сучасної медицини.

Індустріалізація та урбанізація спричинили зростання населення міст, що призвело до збільшення кількості хвороб, зокрема інфекційних. У відповідь на ці виклики розвивалася система громадського здоров'я, яка включала:

- покращення гігієнічних умов (водопостачання, каналізація);
- створення медичних комісій для моніторингу захворювань;

- впровадження програм вакцинації (зокрема від віспи).

У відповідь на соціальні виклики з'явилися перші заклади, орієнтовані на відновлення здоров'я пацієнтів після травм і хвороб. Відомі санаторії, такі як заклади в Карлових Варах, спеціалізувалися на використанні природних ресурсів, зокрема мінеральних вод, для лікування ревматизму, серцевих і нервових захворювань.

XIX століття стало періодом формування спеціалізованих медичних установ. Було започатковано:

- Лікарні для лікування інфекційних хвороб (наприклад, туберкульозу);

- Психіатричні заклади, де вперше почали застосовувати гуманістичні методи лікування.

Санаторії, орієнтовані на реабілітацію, пропонували програми фізичної активності, масажі, дієтотерапію та водолікування. Вони сприяли відновленню функцій організму після тривалих захворювань.

Університети запровадили систематизоване навчання лікарів із використанням клінічної практики та анатомічних демонстрацій. Удосконалення медичної освіти сприяло підвищенню кваліфікації медичних працівників і поширенню нових методів лікування.

- Впровадження антисептичних методів Джозефом Лістером знизило рівень післяопераційної смертності.

- Застосування анестезії (ефір, хлороформ) зробило хірургічні втручання менш болісними та ефективнішими.

Фармакологія отримала розвиток завдяки синтезу нових препаратів (наприклад, аспірину). Стандартизація лікарських засобів забезпечила їхню ефективність і безпеку.

Покращення знань про гігієну та інфекційні захворювання, зокрема завдяки роботам Луї Пастера та Роберта Коха, сприяли розробці вакцин і впровадженню системи санітарного нагляду.

Медицина, терапія та реабілітація XIX століття стали основою для розвитку сучасних підходів до лікування та відновлення здоров'я. Індустріалізація сприяла вдосконаленню організації медичної допомоги, а наукові відкриття – створенню нових методик лікування. Санаторії, спеціалізовані клініки та реабілітаційні центри, що з'явилися у цей період, і сьогодні залишаються важливими елементами системи охорони здоров'я.

Питання для модульного контролю:

1. Як індустріалізація та урбанізація вплинули на систему охорони здоров'я в XIX столітті?
2. Які природні ресурси використовувалися у санаторіях XIX століття для лікування захворювань?
3. Які інновації у хірургії з'явилися в XIX столітті?
4. Як розвивалася фармакологія у XIX столітті?
5. Який внесок Луї Пастера та Роберта Коха у розвиток медицини XIX століття?

Лабораторна робота № 10.

Розвиток медичних і реабілітаційних методів в Україні XIX століття.

Мета: ознайомитися з особливостями розвитку медицини та реабілітації в Україні XIX століття.

Завдання:

1. Ознайомитися з основними медичними досягненнями українських лікарів XIX століття та їхнім внеском у розвиток терапії та реабілітації.

2. Проаналізувати вплив природних ресурсів України (мінеральних вод, грязей) на розвиток санаторно-курортної реабілітації.

3. Розглянути роль громадських організацій та благодійних товариств у створенні лікувальних і реабілітаційних установ.

Короткий огляд теми

XIX століття стало періодом важливих змін у розвитку медицини та реабілітації в Україні. У цей час відбувався інтенсивний розвиток санаторно-курортної справи, створення лікувальних закладів, а також удосконалення реабілітаційних методик завдяки використанню природних ресурсів. Внесок українських лікарів у галузі терапії й реабілітації значно вплинув на формування медичної практики у світовому контексті.

Українські лікарі, такі як Микола Пирогов, відіграли ключову роль у становленні сучасної медицини. Пирогов, відомий своїм новаторством у хірургії, розробив методи використання гіпсових пов'язок, які значно прискорювали реабілітацію пацієнтів. Його підходи вперше систематично застосовували під час Кримської війни, що стало проривом у військовій медицині. Крім того, українські медичні школи й заклади сприяли підготовці лікарів, які запроваджували нові методи лікування й відновлення після травм і захворювань.

Україна багата на мінеральні води й грязі, що стали основою для розвитку санаторно-курортної справи.

- Мінеральні води використовувалися для лікування ревматичних захворювань, хвороб шлунково-кишкового тракту та серцево-судинної системи. Курорти в Трускавці, Миргороді й Хмільнику здобули європейське визнання.

- Грязелікування впроваджувалося на базі природних ресурсів, таких як озера в Саках, де лікували захворювання опорно-рухового апарату та нервової системи.

У XIX столітті активно розвивалися благодійні товариства, які сприяли створенню лікарень, шпиталів і реабілітаційних закладів.

- Благодійні організації займалися фінансуванням медичних закладів та наданням безоплатної допомоги населенню, зокрема сільським жителям.

- Громадські ініціативи забезпечували навчання медичного персоналу, сприяли впровадженню інноваційних методів терапії та реабілітації.

Розвиток медицини в Україні XIX століття став важливим етапом у становленні сучасної системи охорони здоров'я. Внесок лікарів-новаторів, використання природних ресурсів і активність благодійних організацій сприяли формуванню ефективних терапевтичних і реабілітаційних практик, які залишаються актуальними й сьогодні.

Питання для модульного контролю:

1. У чому полягав внесок Миколи Пирогова в розвиток медицини та реабілітації?
2. Яку роль відігравали природні ресурси України у розвитку санаторно-курортної справи?
3. Які хвороби лікували за допомогою

мінеральних вод і грязей?

4. Які ініціативи впроваджували громадські організації для підтримки медицини та реабілітації?

5. Як новаторські ідеї лікарів XIX століття вплинули на світову медицину?

Лабораторна робота № 11.

Дослідження впливу західноєвропейської медицини та народних методів на українську терапію та реабілітації

Мета: ознайомитися з особливостями розвитку медицини та реабілітації в Україні XIX століття.

Завдання:

1. Дослідити особливості поширення західноєвропейських медичних знань в Україні через освітні установи, наукові праці та професійну підготовку лікарів.
2. Проаналізувати вплив народної медицини на формування унікальних реабілітаційних, ерготерапевтичних підходів в Україні.
3. Розглянути синтез традиційних і західноєвропейських підходів у реабілітаційній практиці українських реабілітологів XIX–XX ст.

Короткий огляд теми

Дослідження впливу західноєвропейської медицини та народних методів на українську терапію та реабілітацію

Історичний розвиток медицини в Україні відображає її тісний зв'язок із народними традиціями та впливом західноєвропейських досягнень. Починаючи з XVIII століття, українська медицина активно інтегрувала новаторські методи діагностики, лікування й реабілітації, запозичені з європейських шкіл. Це поєднання власних традицій і нових наукових підходів сприяло формуванню унікальної системи охорони здоров'я.

1. Вплив західноєвропейської медицини на українську терапію та реабілітацію

Українська медицина запозичила європейські досягнення через навчання лікарів у європейських

університетах, переклад медичних трактатів і співпрацю з європейськими колегами:

- Медичні університети. Українські студенти навчалися у Віденському, Берлінському, Краківському та інших університетах, що дало змогу поширювати новітні підходи.

- Нові терапевтичні методи. У XIX столітті антисептичні та анатомічні відкриття Джозефа Лістера та Вільяма Гарвея були інтегровані в практику українських лікарів, що значно покращило якість хірургічних втручань.

- Фармакологія. Використання стандартизованих лікарських засобів, запозичених із європейських фармакопей, доповнювало традиційне траволікування.

Народна медицина в Україні базувалася на використанні природних ресурсів, ритуалів та інтуїтивних знань:

- Траволікування. Рослини, такі як ромашка, подорожник, звіробій, застосовувалися для лікування ран, опіків і внутрішніх захворювань.

- Грязелікування та водолікування. Використання природних грязей і мінеральних вод стало основою для реабілітації при захворюваннях опорно-рухового апарату.

- Масаж і фізичні вправи. Техніки мануальної терапії, зокрема для відновлення після травм, поширювалися у народному середовищі.

Українські лікарі XIX століття активно інтегрували народні методи з науковими підходами. Зокрема:

- Санаторно-курортне лікування. Курорти у Трускавці та Миргороді поєднували водолікування з дієтотерапією, яку доповнювали сучасними фізіотерапевтичними процедурами.

- Хірургія та післяопераційна реабілітація. Використання народних технік (масаж, компреси) у відновленні функцій організму після операцій.

- Диспансери. Створення диспансерів для хронічно хворих поєднувало наукові знання з емпіричними практиками.

Поєднання західноєвропейських медичних інновацій із народними методами створило унікальну модель української медицини. Вплив європейської науки сприяв удосконаленню діагностики, лікування та реабілітації, а народні підходи зберегли свою актуальність у сфері профілактики та догляду.

Питання для модульного контролю:

1. Які основні джерела поширення західноєвропейських медичних знань в Україні згадуються в тексті?

2. Які методи народної медицини активно використовувалися в Україні для лікування та реабілітації?

3. Як українські лікарі XIX століття поєднували народні методи лікування з досягненнями західноєвропейської медицини?

4. Які санаторії в Україні згадуються у тексті як приклади поєднання традиційних і наукових методів реабілітації?

5. У чому полягає унікальність української моделі медицини, сформованої в результаті синтезу традиційних і західноєвропейських підходів?

Лабораторна робота № 12.
Сучасні напрямки реабілітації в Україні:
технології та методики.

Мета: ознайомитися із сучасними напрямками реабілітації в Україні, дослідити інноваційні технології та методики, що використовуються для відновлення здоров'я пацієнтів.

Завдання:

1. Ознайомитися з основними напрямками сучасної реабілітації в Україні, включаючи медичну, фізичну, психологічну та соціальну реабілітацію.
2. Дослідити сучасні методики відновлення рухової активності, когнітивних функцій та психоемоційного стану пацієнтів.
3. Проаналізувати відповідність української системи терапії та реабілітації міжнародним стандартам і рекомендаціям.

Короткий огляд теми

Дослідження впливу західноєвропейської медицини та народних методів на українську терапію та реабілітацію

Історичний розвиток медицини в Україні відображає її тісний зв'язок із народними традиціями та впливом західноєвропейських досягнень. Починаючи з XVIII століття, українська медицина активно інтегрувала новаторські методи діагностики, лікування й реабілітації, запозичені з європейських шкіл. Це поєднання власних традицій і нових наукових підходів сприяло формуванню унікальної системи охорони здоров'я.

Українська медицина запозичила європейські досягнення через навчання лікарів у європейських університетах, переклад медичних трактатів і співпрацю з європейськими колегами:

- Медичні університети. Українські студенти

навчалися у Віденському, Берлінському, Краківському та інших університетах, що дало змогу поширювати новітні підходи.

- Нові терапевтичні методи. У XIX столітті антисептичні та анатомічні відкриття Джозефа Лістера та Вільяма Гарвея були інтегровані в практику українських лікарів, що значно покращило якість хірургічних втручань.

- Фармакологія. Використання стандартизованих лікарських засобів, запозичених із європейських фармакопей, доповнювало традиційне траволікування.

Народна медицина в Україні базувалася на використанні природних ресурсів, ритуалів та інтуїтивних знань:

- Траволікування. Рослини, такі як ромашка, подорожник, звіробій, застосовувалися для лікування ран, опіків і внутрішніх захворювань.

- Грязелікування та водолікування. Використання природних грязей і мінеральних вод стало основою для реабілітації при захворюваннях опорно-рухового апарату.

- Масаж і фізичні вправи. Техніки мануальної терапії, зокрема для відновлення після травм, поширювалися у народному середовищі.

Українські лікарі XIX століття активно інтегрували народні методи з науковими підходами. Зокрема:

- Санаторно-курортне лікування. Курорти у Трускавці та Миргороді поєднували водолікування з дієтотерапією, яку доповнювали сучасними фізіотерапевтичними процедурами.

- Хірургія та післяопераційна реабілітація. Використання народних технік (масаж, компреси) у відновленні функцій організму після операцій.

- Диспансери. Створення диспансерів для хронічно хворих поєднувало наукові знання з емпіричними практиками.

Поєднання західноєвропейських медичних інновацій із народними методами створило унікальну модель української медицини. Вплив європейської науки сприяв удосконаленню діагностики, лікування та реабілітації, а народні підходи зберегли свою актуальність у сфері профілактики та догляду.

Питання для модульного контролю:

6. Як вплив західноєвропейської медицини сприяв удосконаленню української системи терапії та реабілітації?

7. Які методи народної медицини застосовувалися для відновлення рухової активності, когнітивних функцій та психоемоційного стану пацієнтів?

8. У яких європейських університетах навчалися українські лікарі, щоб інтегрувати новітні методи в медичну практику?

9. Яку роль відігравали диспансери у поєднанні емпіричних і наукових практик реабілітації?

10. Як поєднувалися традиційні та сучасні підходи у санаторно-курортному лікуванні на курортах Трускавця та Миргорода?

РОЗДІЛ 3

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Вид контролю: залік.

Методи контролю

1. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни оцінюється:

участь студентів в обговоренні питань, винесених на лабораторні заняття та проблемних ситуацій; розв'язок ситуаційних вправ; самостійно підготовлені повідомлення студентів за темою лабораторного заняття; на лабораторному занятті проводиться письмове опитування по темі у вигляді визначення п'яти понять або 10 тестів закритої форми з однією правильною відповіддю з 5-ти можливих; проведення модульного поточного контролю через навчально-науковий центр незалежного оцінювання.

2. Підсумковий контроль знань – залік відбувається відповідно до Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти (сайт НУВГП).

Розподіл балів, які отримують студенти

	Короткий зміст завдання	За якісне оформлення завдання, його представлення /подання/показ/ висвітлення/ демонстрація /виконання	За відповіді на запитання	Всього балів
Тема 1 (2 год)	Проаналізувати значення магії, ритуалів і шаманських технік у лікуванні захворювань та відновленні після травм. Сформулювати висновки щодо впливу соціально-культурних факторів на розвиток терапії та реабілітації в доісторичний період.	3	2	5
Тема 2 (2 год)	Проаналізувати роль релігії, міфології та магії у процесах лікування та відновлення здоров'я в різних культурах Стародавнього світу. Сформулювати висновки щодо впливу медичних знань Стародавнього	3	2	5

	світу на розвиток сучасної терапії та реабілітації.			
Тема 3 (2 год)	Проаналізувати вплив релігійних переконань на медичну практику, зокрема значення молитви, посту та інших духовних практик у процесі лікування. Провести порівняння середньовічних та сучасних практик траволікування.	3	2	5
Тема 4 (2 год)	Провести аналіз традиційних українських лікувальних практик, зокрема траволікування та масажу. Описати роль монастирів у збереженні медичних знань (IX–XVII ст.)	3	2	5
Тема 5 (2 год)	Проаналізувати анатомічні досягнення Везалія та Леонардо да Вінчі. Оцінити, як ці відкриття вплинули на терапію та реабілітацію.	3	2	5
Тема 6 (2 год)	Описати досягнення кожного з учених, зосередившись на їхньому впливі на лікування і реабілітацію. Підготувати презентацію з	3	2	5

	порівняльним аналізом їхніх нововведень (Парацельс, Бекон, Везалій, Гарвей, Паре).			
Тема 7 (2 год)	Ознайомитися з внеском видатних учених цього періоду (Рене Декарта, Роберта Бойля, Германа Бургава, інших) у розвиток терапії та реабілітації. Навести приклади військової медицини.	3	2	5
Тема 8 (2 год)	Порівняти терапевтичні підходи у XVII-XIX ст. з попередніми методами. Описати розвиток шпитальної системи і догляду за пораненими.	3	2	5
Тема 9 (2 год)	Вивчити нові технології XIX століття у фізичній терапії. Проаналізувати зміни у структурі медичних закладів, зокрема становлення спеціалізованих клінік, лікарень і санаторіїв, орієнтованих на терапію та реабілітацію.	3	2	5
Тема 10	Дослідити вплив	3	2	5

(2 год)	західноєвропейської терапії та реабілітації, як складової історії медицини на українську практику. Підготувати аналіз з прикладами народних методів, які адаптувалися до офіційної терапії та реабілітації.			
Тема 11 (2 год)	Оцінити особливості поширення західноєвропейських медичних знань в Україні через освітні установи, наукові праці та професійну підготовку лікарів.	3	2	5
Тема 12 (2 год)	Дослідити сучасні технології та методики терапії та реабілітації, ерготерапії, сучасні реабілітаційні технології. Підготувати короткий огляд розвитку спеціалізованих реабілітаційних центрів в Україні.	3	2	5

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсowego проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анатомія людини : підручник у 3 томах / Головацький А. С., Черкасов В. Г., Сапін М. Р., Парахін А. І., Ковальчук О. І. ; вид. 6-те, доопрацьоване. Вінниця : Нова книга, 2019. 1200 с.
2. Бабенко В. Г., Євдокимова Л. Г., Корж Є. М. Кінезіотейпування: історія і дещо про основне. Редакційна колегія, 123.
3. Белозьоров, І. В., Міщенко, Т. С., Проценко, Т. С. (уклад.). Історія медицини : навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2021. 233 с.
4. Білоус Т. Л. Особливості тейпування у медицині та спорті. *Правова наука і державотворення в Україні у контексті інтеграційних процесів* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції Суми, 2023. С. 197.
5. Глиняна О. О. Оцінка ефективності кінезіотейпування колінного суглобу після розриву меніска. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт* : журнал / уклад. Цьось А. В., Альшина А. І. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. Вип. 18. С. 116–119.
6. Глиняна О. О., Копочинська Ю. В. Основи кінезіотейпування : підр. Вінниця, 2020. 142 с.
7. Горошко В. І. Масаж і тейпування в реабілітації: комплексний посібник для фахівців: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей. Полтава : Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 138–150.
8. Горошко В. І., Москалець В. О., Соловйов Є. Реабілітаційні методики масажу і тейпування у футболі. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 13. С. 35–41.

9. Григус І. М. Сучасні уявлення щодо застосування засобів фізичної реабілітації у спортсменів з пошкодженням зв'язкового апарату колінного суглоба. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт* : журнал / уклад. А. В. Цьось, А. І. Альошина. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. Вип. 19. С. 124–129.

10. Клеценко Л. В. Кінезіотейпування як метод фізичної реабілітації. *Перспективи розвитку медичної та фізичної реабілітації* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю. Тернопіль, 2020. С. 64.

11. Корж Є. М., Вадим Г. Б., Євдокимова Л. Г. Кінезіотейпування: історія і дещо про основне. *Фізична культура і спорт: традиції, досвід, інновації* : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2023. С. 123–126.

12. Малахова Ж. В., Сокрут В. М., Попов В. М. Сучасні технології тейпування. *Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання*. Збірник наукових праць V Міжнародної науково-практичної конференції. Краматорськ, 2019. С. 252.

13. Ніколенко І. М. Фізкультурно-спортивна реабілітація після травм ліктьового суглоба. *Нове в медицині" XIX з'їзд всеукраїнського лікарського товариства* : матеріали наук.-практ. конф., 16-17 листопада 2023 р. Остріг, 2023. С. 41.

14. Ніколенко І. М. Фізкультурно-спортивна реабілітація як метод відновлення після травм ліктьового суглобу. *Проблеми, пріоритети та перспективи розвитку науки, освіти і технологій в XXI столітті* : матеріали наук.-практ. конф., 15 лютого 2024р. Кременчук, 2024. С. 41–43.

15. Ніколенко І. М., Ніколенко О. І., Островська Т. О., Кінезіотейпування як засіб запобігання виникнення травм нижніх кінцівок у баскетболістів. *Public Health Journal*. 2024. №5. С. 30–43.

16. Совтисік Д. Д., Жигульова Е. О., Заїкін А. В., Зданюк В. В., Бутов Р. С. Застосування кінезіотейпування у практиці фізичної реабілітації та адаптивного фізичного виховання. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*, №24. 2022. С. 43–49.

17. Шарбель Ю., Підкопай Т. В., Підкопай Д. О. Фізична реабілітація футболістів після ушкоджень гомілковостопного суглоба із застосуванням кінезіотейпування. *Rehabilitation and Recreation*. 2023. № 17. С. 142–149.